

Trosolwg ADDYSG ÔL-16

Cynnwys

Cyflwyniad

Gair gan yr Aelod Cabinet dros Addysg

Gair gan y Pennaeth Addysg

Y Weledigaeth

Rhan 1: Yr achos dros newid

Cyfarch newidiadau ym myd addysg

Paratoi ar gyfer economi'r dyfodol

Cyfarch anghenion gweithlu sectorau craidd Gogledd Cymru

Rhan 2: Y ddarpariaeth bresennol

Y darlun cenedlaethol

Sefyllfa Gwynedd

Chweched dosbarth ysgolion Arfon

Y Consortiwm Addysg Ôl-16 Gwynedd ac Ynys Môn

Dwyfor Meirionnydd a Grŵp Llandrillo Menai

Rhan 3: Addysg ôl-16 Arfon

Niferoedd dysgwyr chweched dosbarth

Sicrhau dewis o bynciau

Maint dosbarthiadau

Canlyniadau

Sicrhau darpariaeth ddwyieithog gynhwysfawr

Sicrhau adnoddau priodol

Sefyllfa gyllidol lleol

Costau cludiant

Rhan 4: Symud ymlaen

Cyfleoedd i wella'r ddarpariaeth

Rhagair

“Fy ngweledigaeth yw cael cyfundrefn addysg ôl-16 sydd yn rhoi anghenion ein holl ddysgwyr yn ganolog i’n darpariaeth.

Ni ddylai eich cefndir, daearyddiaeth nac amgylchiadau bennu eich dewis na’ch llwybr i’r dyfodol. Hoffwn weld cyfundrefn sydd yn hyblyg, ac sydd yn darparu addysg a hyfforddiant o’r radd flaenaf, gan feithrin sgiliau y mae galw amdanynt yn yr economi leol, ranbarthol a chenedlaethol, er mwyn sicrhau llwybr cadarn tuag at ffyniant i bob person ifanc yng Ngwynedd.”

Cyng. Cymlyn Rees Williams
Aelod Cabinet Addysg

Garem Jackson
Pennaeth, Adran Addysg
Cyngor Gwynedd

“Mae’r tirlun ar gyfer addysg ôl-16 yng Nghymru’n newid.

Er mwyn sicrhau rhagoriaeth yn y cyfleoedd, y dewisiadau a’r profiadau i bobl ifanc ôl-16, mae gofyn ein bod ni, ein partneriaid a’n rhan-ddeiliaid yn paratoi’r tir, gan gydnabod yr hyn rydan ni’n ei wneud yn dda, yr hyn y gallwn ni ei wneud yn well, a datblygu cyfundrefn uchelgeisiol newydd i sicrhau’r gorau i’r dysgwr. Mae seiliau ein cyfundrefn addysg ôl-16 yn dyddio’n ôl ddeugain mlynedd, felly, mae cyfle euraidd i Wynedd fod yn arloesol a chreu cyfundrefn addysg ôl-16 addas i bwrpas, sydd yn cyfuno’r galwedigaethol, y technegol a’r academiaidd gan sicrhau fod pob dysgwr yn gwireddu ei botensial.”

“Sicrhau tegwch a chefnogaeth gref i bob dysgwr ôl-16 yng Ngwynedd i lwyddo a gwireddu eu potensial”

Ein gweledigaeth ar gyfer dysgwyr ôl-16 yng Ngwynedd yw:

- I. sicrhau tegwch yn y dewis o gyrsiau a darparu profiadau dysgu hyblyg a chynaliadwy o ansawdd uchel sy'n eu harfogi fel dysgwyr annibynnol â'r wybodaeth a'r sgiliau cywir i symud ymlaen.
- II. darparu trosglwyddiad effeithiol i ddarpariaeth addysg ôl-16, gan ddatblygu a chynnal mynediad at ystod eang o lwybrau priodol ar gyfer y dysgwr unigol ac yn sicrhau bod darpariaeth ôl-16 yn esblygu wrth i ofynion y dysgwr a'r economi leol newid i'r dyfodol.

Rhan I: Yr achos dros newid

Cyfarch newidiadau ym myd addysg

1. Mae tirlun addysg ôl-16 yng Nghymru yn newid gyda bwriad Llywodraeth Cymru i gyflwyno deddf newydd yn ystod 2020. Mae'n amserol felly i adolygu a yw'r ddarpariaeth yng Ngwynedd yn effeithiol ar gyfer anghenion pobl ifanc y sir ac a yw'n cyfarch goblygiadau'r cynlluniau er mwyn sicrhau sgiliau newydd ar gyfer swyddi allweddol yn y dyfodol.
2. Yn Ionawr 2020, cyhoeddodd y Gweinidog dros Addysg, Llywodraeth Cymru ei gweledigaeth am fframwaith newydd i addysg ôl-16 a fydd yn arwain at lefelau uwch o sgiliau sy'n ysgogi arloesi, hwyluso buddsoddiad a gwella arweinyddiaeth a rheolaeth. Disgwylir i ddysgwyr gael mynediad at gyfres o lwybrau eang a phriodol sy'n caniatáu mynediad at ddysgu ar bob lefel. Bydd angen pontio'n esmwyth rhwng llwybrau galwedigaethol, technegol ac academiaidd. Mae'r Gweinidog yn disgwyl i'r llwybrau fod yn glir, yn diwallu anghenion yr unigolyn, ac yn ystyried blaenoriaethau economaidd a chymdeithasol Cymru.
3. Mae'r fframwaith arfaethedig yn seiliedig ar
5 gyfymhellion adroddiad gan yr Athro Hazelkorn, 'Tuag at 2030' (2016) a oedd yn cynnwys cynnig i sefydlu un awdurdod newydd ar gyfer rheoleiddio, goruchwylio a chydgysylltu'r sector ôl-orfodol. Mae Llywodraeth Cymru wedi datgan bwriad i sefydlu Comisiwn Addysg ac Ymchwil Trydyddol i Gymru (CTER) er mwyn darparu gwaith goruchwylio, cyfeiriad strategol ac arweinyddiaeth ar gyfer y sector addysg a hyfforddiant ôl-orfodol.
4. Byddai cynllun strategol y Comisiwn newydd yn seiliedig ar egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, ac yn canolbwyntio ar ddeilliannau. Yn 2015, gosododd Llywodraeth Cymru saith nod llesiant i Gymru, sef, Cymru lewyrchus, Cymru gydnerth; Cymru fwy cyfartal, Cymru iachach, Cymru o gymunedau cydlynol, Cymru â diwylliant bywiog a Chymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang.
5. Mae angen i Wynedd baratoi ar gyfer tirlun a chyfeiriad newydd ar gyfer addysg ôl-16 yng Nghymru. Yn ogystal, bydd angen i'r gyfundrefn addysg i'r dyfodol gyfarch anghenion newydd yr economi yn lleol ac yn rhanbarthol gan feithrin sgiliau cyflogadwy.

6. Bydd yr angen i wella sgiliau cyflogadwy yn sail i bob darpariaeth ôl-16, gan godi uchelgeisiau cyflogaeth a chyflawni dyheadau dysgwyr yng Ngwynedd ac mae'n amcan allweddol wrth gynllunio'r ddarpariaeth. Disgwylir felly y dylai darpariaeth ôl-16 gael ei gynllunio a'i flaenoriaethu i adlewyrchu anghenion y farchnad lafur leol a chenedlaethol ynghyd â chwrdd â'r sgiliau y mae cyflogwyr lleol yn eu gwerthfawrogi. Ar gyfer dysgwyr sy'n dewis llwybr academiaidd, mae'n rhaid hefyd sicrhau bod gan y dysgwyr hynny y sgiliau y byddent eu hangen ar gyfer cyflogaeth yn dilyn addysg ôl-16 ac addysg uwch. I gyflawni hyn, mae'n ofynnol i ddarparwyr gynnig ystod gydlynol a hyblyg o ddarpariaeth sy'n addas i bob dysgwr.
7. Er mwyn gweithredu hyn, dylid canolbwyntio'n benodol ar sicrhau bod unigolion yn cael eu cefnogi'n barhaus i ddatblygu, cynnal a gwella eu dysgu a'u sgiliau trwy gydol eu haddysg a'u gyrfaeodd. Bydd yr anogaeth i ddysgwyr i barhau ag addysg a dysgu ar draws gwaith yn golygu mwy o debygolrwydd y bydd pobl ifanc yng Ngwynedd yn aros yn hirach yn y farchnad lafur, ac yn gallu addasu'n well i newidiadau wrth drosglwyddo o swyddi a gyrfaeodd gydag amrywiol gyflogwyr a sectorau.
8. Mae cyfeiriad y darlun cenedlaethol wedi ei liwio gan *Ffyniant i Bawb*, strategaeth genedlaethol a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2017. Un o'r prif elfennau ydy 'Uchelgeisiol a Dysgu' ac mae 'Sgiliau a Chyflogadwyedd' wedi ei adnabod fel blaenoriaeth. Mae economi Cymru wedi newid yn sylweddol dros yr 20 mlynedd ddiwethaf. Mae dirywiad mewn swyddi gweithgynhyrchu o 18% i 10% o holl swyddi. Mae 98.5% yn fusnesau sy'n cyflogi llai na 50 o bobl gyda 76.6% yn fasnachwyr unigol. Amcangyfrir bod 46.4% o swyddi yng Nghymru â'r potensial i newid yn sgil awtomeiddio ac mae Llywodraeth Cymru wedi sefydlu'r Adolygiad o Arloesi Digidol i adrodd ar effaith bosibl awtomeiddio ar Gymru.
9. Mae sicrhau bod addysg ôl-16 yn cynnig hyfforddiant yn y sgiliau y gofynnir amdanynt gan gyflogwyr yn elfen allweddol o'r strategaeth. Mewn arolwg gan Lywodraeth Cymru yn 2017, nododd 66% o gyflogwyr â swyddi gwag bod prinder sgiliau arbenigol ar gyfer y rôl yn ffactor sylweddol i beidio â phenodi ymgeiswyr. Yn ogystal, roedd 45% yn poeni bod ymgeiswyr yn methu â dangos y gallu i ddatrys problemau cymhleth.
10. Mae Cyngor Gwynedd yn aelod o Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarth Gogledd Cymru (PSRh Gogledd Cymru) sydd wedi nodi dulliau gweithredu newydd o gefnogi busnesau i gymryd mantais ar rymoedd newydd. Yn ei gynllun 2019-2021, mae'r Bartneriaeth wedi nodi'r angen i fynd i'r afael â'r twf yn yr anghysondebau ar draws y rhanbarth yn ogystal â sicrhau rhaglen olyniaeth ar gyfer rhai sectorau. Mae ymchwil wedi amlygu'r tan-ddefnydd o sgiliau uwch, prinder a bylchau mewn sgiliau ar draws y rhan fwyaf o'n sectorau allweddol, ynghyd ag anawsterau recriwtio a diffyg sgiliau STEM (yn cynnwys dilyn pynciau STEM ar ôl TGAU).
11. Bydd yn bwysig felly i gynllun uchelgeisiol ar gyfer darpariaeth ôl-16 gydnabod fod gofynion sgiliau dal yn newid, megis sgiliau digidol a thechnoleg SMART a bydd angen datblygu gweithlu sydd yn hyblyg gyda chymwysterau addas i bwrpas fydd yn gyrru sgiliau arloesi a mentergarwch.
12. Mewn arolwg ar gyfer PSRh Gogledd Cymru yn 2018, nododd 29% o weithwyr nad oedd gweithwyr newydd yn 'barod ar gyfer gwaith'. Yn benodol, roedd diffyg sgiliau gwaith penodol, diffyg profiad gwaith, diffyg cymwysterau ac agweddau a chymhelliad gwael. Ychydig dros hanner o gyflogwyr sy'n cynnig profiad gwaith ar hyn o bryd i ddysgwyr ysgolion Addysg Bellach neu Brifysgol yn y gogledd.

13. Bydd economi'r dyfodol angen sgiliau perthnasol ar gyfer diwydiannau newydd megis gwasanaethau digidol, y diwydiant awyrofod, datgarboneiddio, awtomeiddio a deallusrwydd artiffisial. Bydd yn hanfodol i gynlluniau ar gyfer darpariaeth addysg ôl-16 gydnabod newidiadau yn natur yr economi yn genedlaethol ac yn lleol a pharatoi pobl ifanc ar gyfer y cyfleoedd sy'n deillio o'r swyddi newydd.

“Rhaid i ddysgwyr gael mynediad at gyfres o lwybrau eang a phriodol sy'n caniatáu mynediad at ddysgu ar bob lefel. Rhaid pontio'n esmwyth rhwng llwybrau galwedigaethol, technegol ac academiaidd. Rhaid i lwybrau fod yn glir, diwallu anghenion yr unigolyn, ac ystyried blaenoriaethau economaidd a chymdeithasol Cymru.”

Kirsty Williams AC - Y Gweinidog Addysg

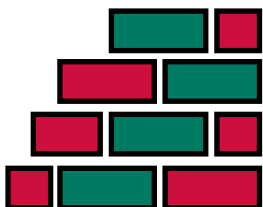

**Llywodraeth Cymru
Welsh Government**

14. Disgwylir i'r cynllun addysg ôl-16 ymateb i anghenion y sectorau craidd i'r dyfodol trwy ddarparu addysg a hyfforddiant sgiliau perthnasol. Dengys arolwg PSRh Gogledd Cymru fod heriau sylweddol yn perthyn i'r holl sectorau craidd.

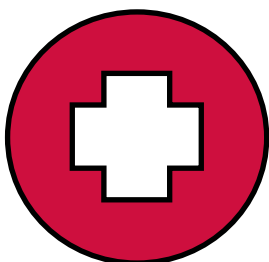
15. **Y Sector Ynni:** mae 50% o fusnesau'r sector ynni'n wynebu heriau sgiliau ar hyn o bryd, gyda chanran uchel yn y galwedigaethau proffesiynol, technegol a chrefftau medrus. Mae prentisiaethau yn llwybr pwysig i'r economi ynni a charbon isel, sydd wedi'u teiwra'n benodol i anghenion cyflogwyr. Mae y rhan fwyaf o gyflogwyr yn y sector yn cyflogi prentisiaid ar lefel 3, gyda phrentisiaethau gradd yn cael eu cynnig mewn peirianeg ar lefel 4+.

16. **Y Sector Adeiladu:** mae 78% o fusnesau yn y sector adeiladu yn wynebu heriau sgiliau yn y sector ar hyn o bryd, gyda chanran uchel ohonynt mewn crefftau medrus, swyddi proffesiynol, cysylltiol, technegol a phroffesiynol. Mae prentisiaethau yn llwybr mynediad pwysig i'r sector adeiladu gyda 66.7% o gyflogwyr yn y sector yn cyflogi prentisiaid, yn bennaf ar lefelau 2 a 3, ac un neu ddau o brentisiaethau lefel uwch.

17. **Y Sector Gwasanaethau Ariannol a Phroffesiynol:** mae'r sector yn gwneud cyfraniad sylweddol i'r rhanbarth, yn uniongyrchol fel ffynhonnell gyflogaeth allweddol sy'n berthnasol i gyflogaeth yn yr Economi Sylfaenol. Mae hefyd yn adnodd allweddol trwy ddarparu gwasanaethau arbenigol i fusnesau ar draws pob sector. Mae'n sector gweddol gytbwys o ran yr angen i ddefnyddio'r iaith Gymraeg ac mae nifer uchel yn y sector yn iau na 50 oed. Roedd 43% o gyflogwyr mewn arolwg diweddar yn rhagweld bydd sgiliau digidol cyfredol yn her i'w busnes yn y dyfodol.

18. **Y Sector Iechyd a Gofal Cymdeithasol:** mae'r sector yma'n darparu bron i draean o'r holl brentisiaethau ledled Cymru. Mae'r buddsoddiad hwn mewn sgiliau yn hanfodol i gynaliadwyedd y sector iechyd a gofal cymdeithasol ac yn diwallu rhaglen y llywodraeth ar gyfer yr Economi Sylfaenol. Mae yna alw cyson gan gyflogwyr am staff gofal cartref wedi'u hyfforddi ar lefelau 2 a 3 yn unol â rheoliadau.

19. **Y Sector Twristiaeth a Lletygarwch:** mae'r sector hon yma'n cael ei chydabod fel cyfrannwr allweddol i economi gogledd Cymru. Mae twristiaeth a lletygarwch yn cyfrannu £2bn bob blwyddyn i economi'r rhanbarth gan gyflogi 40,000 o bobl. Yng ngogledd orllewin Cymru, mae cyrsiau Teithio a Thwristiaeth a Lletygarwch ac Arlwyyo ar hyn o bryd yn cael eu cyflwyno yn bennaf ym Mangor, Dolgellau a Llandrillo.

20. **Y Sector Bwyd ac Amaeth:** dengys arolwg PSRh gogledd Cymru fod 46% o fusnesau diwydiant bwyd ac amaeth yng ngogledd Cymru yn gofyn am sgiliau iaith Gymraeg yn y gwaith. Roedd 67% yn y diwydiant yn wynebu heriau gyda sgiliau fel galwedigaethau crefftau medrus, galwedigaethau proffesiynol, a gweithwyr prosesu, offer a pheiriannau. Adroddodd 58% o gyflogwyr yn y diwydiant bwyd ac amaeth eu bod wedi cael anawsterau wrth recriwtio rheolwyr sicrwydd ansawdd a thechnegol ynghyd â pheirianwyr awtomeiddio a swyddogion iechyd a diogelwch.

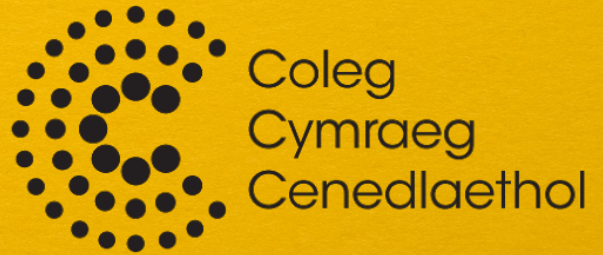
21. Mae data'r cyfrifiad yn dangos bod nifer y siaradwyr Cymraeg yn lleihau yn gyffredinol rhwng 16-25 oed. Rhwng 2001 a 2011, gwelwyd y gostyngiad mwyaf yng nghanran y siaradwyr Cymraeg ymysg y grŵp oedran 16-19, gan ostwng o 41.9% i 38.9% yn 2011. Yng Ngwynedd, gwelwyd y gostyngiad mwyaf yng nghanran y siaradwyr Cymraeg yn y grŵp oedran yma o 75.8% yn 2001 i 68.6% yn 2011.
22. Mae strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg a gyhoeddwyd yn 2017, yn rhoi ffocws newydd ar yr iaith Gymraeg, ac mae'n nodi gweledigaeth uchelgeisiol Llywodraeth Cymru o greu miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae'r weledigaeth yma'n golygu datblygu ymhellach y dulliau sydd fwyaf tebygol o arwain at y cynnydd a ddeisyfir, sef trosglwyddo'r Gymraeg o un genhedlaeth i'r llall, a datblygu a chynnal sgiliau Cymraeg drwy'r gyfundrefn addysg a hyfforddiant.
23. Un o brif amcanion *Cymraeg 2050*, yw sicrhau bod llai o bobl ifanc yn colli eu sgiliau Cymraeg wrth symud o addysg statudol i addysg ôl-16 ac addysg uwch, a bod rhagor ohonynt yn cyrraedd canol eu hugeiniau a thu hwnt wedi dal gafael ar yr iaith. Yn 2017, cyhoeddodd Estyn adroddiad ar ddysgu a dysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog mewn addysg bellach ar draws Cymru. Adnabu Estyn nad oedd nifer fawr o ddysgwyr yn parhau i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog wrth symud o'r ysgol i'r coleg. Mae'r diffyg dilyniant hwn rhwng gwahanol gyfnodau addysg a'r byd gwaith yn golygu bod y rhai sydd wedi cael addysg cyfrwng Cymraeg neu sydd wedi dysgu'r Gymraeg yn yr ysgol yn colli eu sgiliau yn aml.
24. O ystyried bod dros hanner ein dysgwyr yn gadael yr ysgol yn 16 oed, a'r mwyafrif yn symud ymlaen i addysg bellach, dysgu seiliedig ar waith neu swydd, mae gan ddarparwyr addysg a hyfforddiant ôl-orfodol ran allweddol i'w chwarae o ran cynnal sgiliau Cymraeg dysgwyr er mwy ateb y galw cynyddol am weithlu dwyieithog a chyfrannu at weledigaeth y Llywodraeth o filiwn o siaradwyr. Mae angen i ddysgwyr a phobl ifanc fod yn ymwybodol o fuddion parhau i ddatblygu eu sgiliau iaith Gymraeg a phwysigrwydd defnyddio'r iaith yn gyson er mwyn cynnal rhuglder a hyder wrth baratoi ar gyfer y gweithle, ac mae angen annog cyflogwyr i ddarparu mwy o gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith Gymraeg yn y gweithle. Yn ogystal, mae prentisiaethau yn bwysig o ran sicrhau bod siaradwyr Cymraeg yn parhau i ddefnyddio'r Gymraeg ar ôl i'w haddysg ddod i ben. Gall prentisiaethau Cymraeg helpu i ateb y galw am sgiliau Cymraeg yn y gweithle, yn ogystal â bod o fudd i'r economi.
25. Mae Cynllun Sgiliau a Chyflogaeth Ranbarthol Gogledd Cymru yn dangos yr angen am sgiliau iaith Cymraeg ymysg gweithlu'r rhanbarth nawr ac yn y dyfodol. Yng ngogledd Cymru, yn ogystal â'i bod yn iaith gyntaf mewn nifer o weithleoedd, mae'r galw am sgiliau iaith Gymraeg yn cynyddu mewn nifer o sectorau twf, yn rhanbarthol a chenedlaethol. Yn 2015, yng ngogledd orllewin Cymru yr oedd yr angen mwyaf am sgiliau iaith Cymraeg (57%), ac yng ngogledd orllewin Cymru yr oedd y nifer mwyaf o swyddi a nododd bod sgiliau iaith Gymraeg yn hanfodol neu'n fanteisiol.
26. O ganlyniad, mae gennym ddyletswydd i sicrhau y bydd yr holl ystod o ddarpariaeth addysg ôl-16 yng Ngwynedd i'r dyfodol yn ddarpariaeth ddwyieithog gynhwysfawr ar gyfer pobl ifanc fydd yn eu galluogi i ddatblygu eu sgiliau iaith Gymraeg ymhellach, ac yn ymateb i ofynion cyflogwyr a'r economi yng Ngwynedd, yn rhanbarth gogledd Cymru a thu hwnt.

**“Yng Ngwynedd mae’r ganran
uchaf o gyflogeion yn y
rhanbarth a nododd bod y
Gymraeg yn ‘hanfodol’.”**

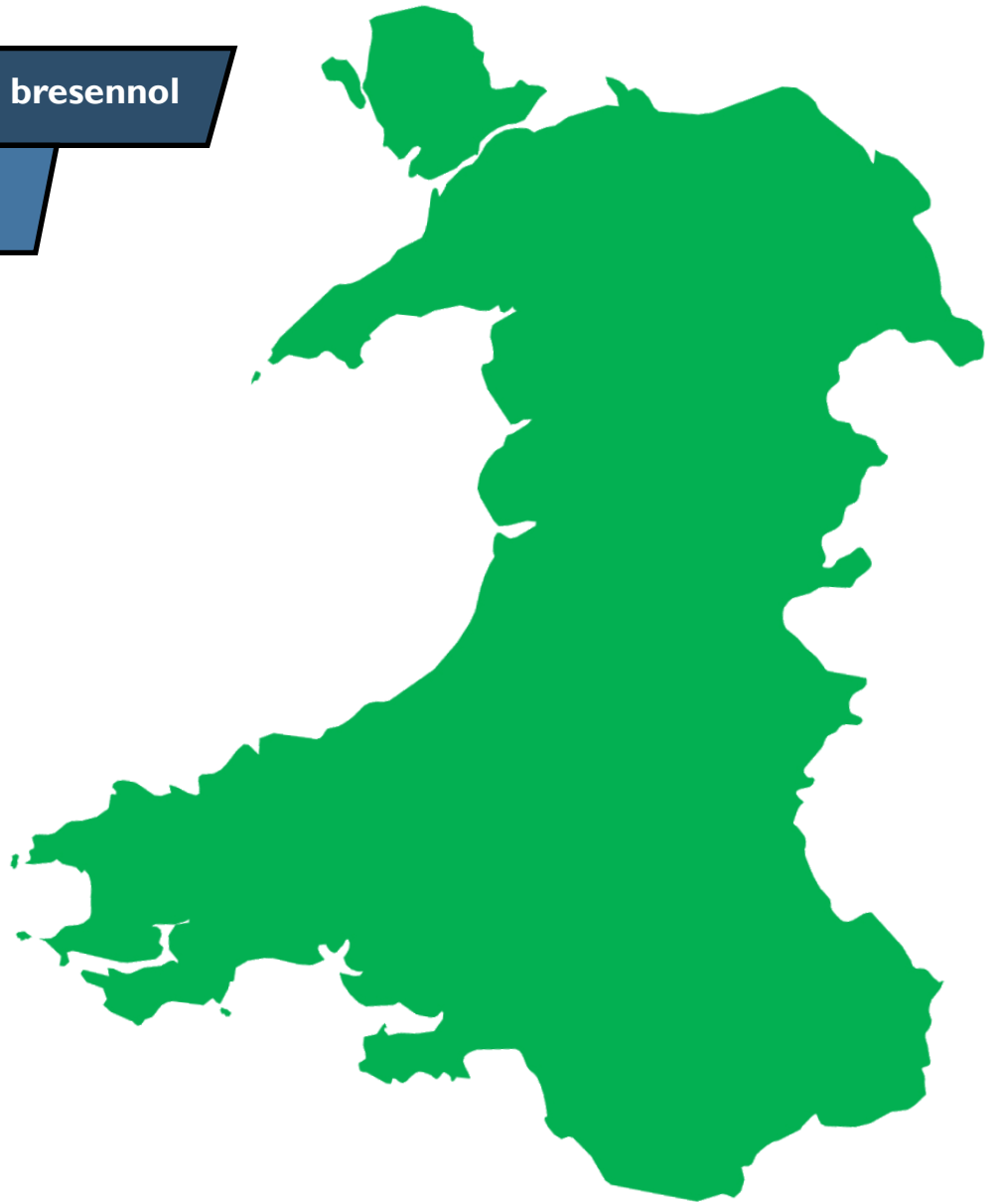
27. Gweledigaeth y Coleg Cymraeg Cenedlaethol

“Ym maes darpariaeth Safon Uwch mewn ysgolion a’r ddarpariaeth ôl-16 a gynhigir gan golegau addysg bellach, byddwn yn gweithio’n agos gyda phartneriaid er mwyn sicrhau bod yr ystod ehangaf posibl o ddarpariaeth ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg. Bydd hyn yn cynnwys cefnogi darpariaeth Safon Uwch lle y mae’r niferoedd o ddysgwyr yn isel, lle bo hynny’n briodol.”

Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY)

28. Mae Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a’r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018 yn creu un system ddeddfwriaethol ar gyfer cefnogi plant a phobl ifanc rhwng 0 a 25 oed sydd ag ADY. Bydd yn disodli’r ddwy system sydd ar waith ar hyn o bryd i gefnogi plant a phobl ifanc o oedran ysgol gorfodol sydd ag Addysg Anghenion Arbennig (AAA); a phobl ifanc mewn addysg bellach sydd ag Anawsterau neu Anabledau Dysgu (AAD).
29. Mae'r system newydd yn disodli'r cynlluniau cymorth presennol (gan gynnwys Datganiadau AAA, cynlluniau addysg unigol i ddysgwyr, a Chynlluniau Dysgu a Sgiliau ar gyfer dysgwyr ôl-16) â chynllun statudol newydd a elwir yn Gynllun Datblygu Unigol (CDU).
30. Os oes gan berson ifanc ADY a'i fod yn mynychu ysgol a gynhelir neu sefydliad addysg bellach, bydd ganddo hawl i gael CDU. Fodd bynnag, nid yw'r Ddeddf yn rhoi hawl i bobl ifanc ag ADY gael addysg barhaus hyd at 25 oed. Ei bwriad, yn hytrach, yw rhoi mynediad i addysg neu hyfforddiant pellach ar sail gyfartal â'r rheini sydd heb ADY.
31. Dylid nodi, nad yw'r Ddeddf yn ymestyn i addysg uwch, dysgu'n seiliedig ar waith na phrentisiaethau. Serch hynny, ein gweledigaeth yw sicrhau fod pobl ifanc gydag ADY hefyd yn gallu manteisio ar yr holl ystod o gyfleoedd a phrofiadau ym maes addysg a hyfforddiant ôl-16, gan allu trosglwyddo'n hwylus o addysg i ddysgu'n seiliedig ar waith, prentisiaethau neu fyd gwaith.

32. Yng Nghymru, darperir addysg ôl-16 gan sefydliadau trydyddol, canolfannau chweched dosbarth ac ysgolion 11-18 oed. Mewn rhai ardaloedd, colegau addysg bellach yw'r unig ddarparwyr addysg a hyfforddiant ffurfiol i bobl dros 16 oed ac y mae i'r sector rôl i alluogi pobl ifanc ac oedolion wireddu eu potensial, a darparu gweithlu medrus. Fodd bynnag, yn y mwyafrif o ardaloedd, mae chweched dosbarth ysgolion uwchradd yn cyd-ddarparu addysg safon uwch a rhai cymwysterau galwedigaethol yn ogystal.
33. Yn 2008, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru'r polisi "Trawsnewid y Ddarpariaeth Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru". Rhai o amcanion y polisi oedd lleihau dyblygu yn y ddarpariaeth, a gwella'r dewis i ddysgwyr colegau addysg bellach a chweched dosbarth. Er mwyn cyfarch yr amcanion hyn, roedd y polisi yn nodi'r angen i ganfod datrysiadau lleol yn hytrach na phennu un model cenedlaethol.
34. Daeth y Ddeddf Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) i rym yn 2009, ac o ganlyniad, rhoddwyd trefniadau mewn lle ar draws Cymru er mwyn sicrhau gallu'r ysgolion uwchradd i weithredu yn unol â gofynion y Mesur, i gynnig profiadau dysgu ac ansawdd addysg o safon uchel. Roedd y Mesur hefyd yn nodi fod rhaid i bob sefydliad ôl-16 ddatblygu cynnig cwricwlwm lleol fyddai'n cynnwys o leiaf 30 o gyrsiau, gyda phump o'r cyrsiau hynny yn gyrsiau galwedigaethol, ac o leiaf bump yn rhai cyffredinol.

Sefyllfa ôl-16 Gwynedd

35. Yn hanesyddol yng Ngwynedd roedd chweched dosbarth ymhob un o ysgolion uwchradd y sir yn darparu cyrsiau Safon Uwch i bobl ifanc. Roedd y pynciau craidd yn cael eu cynnig ym mhob ysgol ac roedd y cynnig ehangach yn ddibynnol ar arbenigeddau ac amserlen pob sefydliad unigol. Prin iawn oedd y teithio rhwng ysgolion.
36. Bu newid i'r ffordd yr oedd addysg ôl-16 yn cael ei ddarparu yn Nwyfor a Meirionnydd yn y 1990au. Diddymwyd dosbarthiadau chweched yr ysgolion uwchradd ar wahân i Ysgol y Berwyn a sefydlwyd coleg trydyddol lle'r oedd y disgyblion yn trosglwyddo iddo ar ddiwedd eu haddysg statudol yn 16 oed.
37. Mae'r ddarpariaeth ôl-16 sy'n weithredol yng Ngwynedd ar hyn o bryd yn cael ei ddarparu mewn chwe ysgol uwchradd yn Arfon, sef Ysgol Brynrefail, Ysgol Dyffryn Nantlle, Ysgol Dyffryn Ogwen, Ysgol Friars, Ysgol Syr Hugh Owen ac Ysgol Tryfan, ac mewn dau goleg addysg bellach, sef Coleg Menai (Bangor) a Choleg Meirion Dwyfor (Glynllifon, Pwllheli a Dolgellau) sy'n rhan o Grŵp Llandrillo Menai. Mae chweched dosbarth hefyd yn Ysgol Godre'r Berwyn, Y Bala.
38. Ers 2013, mae ysgolion uwchradd Arfon mewn partneriaeth gydag Awdurdod Lleol Gwynedd, ysgolion uwchradd Môn, Awdurdod Lleol Môn a Grŵp Llandrillo Menai a elwir Consortiwm Addysg Ôl-16 Gwynedd ac Ynys Môn. Mae'r Consortiwm yn gosod cwricwlwm ôl-16 yr ardal drwy drefniant partneriaethol. Mae hyn, ymysg pethau eraill, yn galluogi'r ysgolion i gyfarch Mesur Dysgu a Sgiliau (Cymru) 2009 sy'n nodi bod yn rhaid i bob sefydliad ôl-16 gynnig 30 dewis o ran cyrsiau i ddsygwyr gyda phump o'r rheiny yn gyrsiau galwedigaethol. Ers sefydlu'r Consortiwm, mae sawl newid wedi digwydd ym maes addysg ac felly mae'n amserol i edrych a yw effeithlonrwydd y trefniadau presennol yn parhau i ddarparu'r weledigaeth strategol wreiddiol.

Chweched dosbarth ysgolion Arfon

- Ysgol uwchradd 11-18 wedi ei lleoli ym Mangor.
- 1,367 o ddisgyblion: 219 o ddysgwyr yn y chweched dosbarth.
- Mae ysgolion cynradd Bangor yn nalgylch yr ysgol ac mae'r ysgol hefyd yn derbyn disgyblion o ardal eang yn cynnwys Ynys Môn.

- Ysgol uwchradd 11-18 wedi ei lleoli ym Mangor.
- 430 o ddisgyblion: 81 o ddysgwyr yn y chweched dosbarth.
- Yn debyg i Ysgol Friars, mae ysgolion cynradd Bangor yn nalgylch yr ysgol.

- Ysgol uwchradd 11-18 wedi ei lleoli yng Nghaernarfon.
- 864 o ddisgyblion: 118 o ddysgwyr yn y chweched dosbarth.
- Mae dalgylch yr ysgol yn cynnwys ysgolion cynradd Ysgol yr Hendre, Ysgol Maesincla, Ysgol Rhosgadfan, Ysgol Llandwrog, Ysgol Rhostryfan, Ysgol Bontnewydd, Ysgol y Gelli, Ysgol Santes Helen, Ysgol y Felinheli ag Ysgol Felinwnda.

- Ysgol uwchradd 11-18 wedi ei lleoli ym Methesda.
- 464 o ddisgyblion: 56 o ddysgwyr yn y chweched dosbarth.
- Mae ysgolion cynradd y dalgylch yn cynnwys Ysgol Abercaseg, Ysgol Penybryn, Ysgol Llanllechid, Ysgol Tregarth, Ysgol Bodfeurig, Ysgol Rhiwlas ag Ysgol Llandygai.

YSGOL BRYNREFAIL

- Ysgol uwchradd 11-18 wedi ei lleoli yn Llanrug.
- 773 o ddisgyblion: 117 yn y chweched dosbarth.
- Mae dalgylch yr ysgol yn cynnwys ysgolion cynradd wrth droed yr Wyddfa sef, Ysgol Bethel, Ysgol Waunfawr, Ysgol Gwaun Gynfi, Ysgol Dolbadarn, Ysgol Llanrug ac Ysgol Gymuned Penisarwaen.

- Ysgol uwchradd 11-18 wedi ei lleoli ym Mhenygroes.
- 419 o ddisgyblion: 58 o ddysgwyr yn y chweched dosbarth.
- Mae'r ysgolion cynradd y dalgylch yn cynnwys Ysgol Bro Llifon, Ysgol Brynaerau, Ysgol Llanllyfni, Ysgol Baladeulyn, Ysgol Nebo, Ysgol Bro Lleu ag Ysgol Talysarn.

Y Consortiwm Addysg Ôl-16 Gwynedd ac Ynys Môn

39. Mae darpariaeth cwricwlwm ôl-16 Gwynedd ac Ynys Môn yn cael ei lunio drwy gytundeb a phenderfyniad y bartneriaeth yn hytrach na chan ysgolion a cholegau unigol. Er bod rhwydd hynt i fwrdd llywodraethol sefydliad unigol wneud cais i ddarparu cwrs ôl-16 yn ei sefydliad, bydd yn rhaid i'r cais gael ei ystyried gan y bartneriaeth fel rhan o'r cwricwlwm ardal.
40. Er bod y Consortiwm wedi llwyddo i resymoli'r cynnig Uwch Gyfrannol a Safon Uwch, nid yw'r drefn gyfredol yn cynnig yr un profiad i bob dysgwr. Mae amrywiaeth ar draws yr ysgolion yn Arfon yn y nifer o bynciau a ddarperir ar safleoedd ysgolion unigol heb orfod dilyn y drefn bartneriaethol,

a'r nifer o ddysgwyr sydd yn astudio eu pynciau dewisol mewn ysgolion neu golegau eraill ar draws y bartneriaeth. Arweinia hyn at ddysgwyr yn teithio yn ystod y dydd rhwng ysgolion a/neu golegau i dderbyn eu gwersi mewn bloc o o leiaf ddwy awr, gyda rhai o'r gwersi hynny yn rhedeg hyd 5:00 yh, ac yn cael eu cynnal ddwy waith yr wythnos.

Dwyfor/Meirionnydd

Ysgol Godre'r Berwyn

41. Agorwyd ysgol ddilydol 3-19, Ysgol Godre'r Berwyn, yn Y Bala ym Medi 2019 yn dilyn buddsoddiad gwerth £10.27miliwn. Mae'r ysgol yn cynnwys adnoddau modern ar gyfer dysgwyr yr ardal ynghyd â llyfrgell gyhoeddus ac adnoddau pwrpasol ar gyfer y celfyddydau megis neuadd ddawns a theatr.

Ysgol Godre'r Berwyn yw'r unig ysgol uwchradd ym Meirionnydd a Dwyfor sydd â chweched dosbarth. Mae ganddi 349 o ddysgwyr uwchradd, gan gynnwys 46 o ddysgwyr chweched dosbarth (gyda 182 cynradd). Mae'r ysgol yn gwasanaethu ardal wledig eang, sy'n cynnwys dalgylch ysgolion cynradd Ysgol Bro Tryweryn, Ysgol Ffridd y Llyn ac Ysgol OM Edwards.

42. Mae trefniadau strategol wedi eu sefydlu rhwng Ysgol Godre'r Berwyn a safle Coleg Meirion Dwyfor Dolgellau, gyda'r bwriad i gynnig dewis eang a pherthnasol o gyrsiau academiaidd a galwedigaethol ac i wella adnoddau addysgol a phrofiad y dysgwyr yn y chweched dosbarth. Mae'r ysgol yn cynnig 18 o gyrsiau ar gyfer blwyddyn 12 a 13 sy'n cael eu dysgu ar y safle ac nid oes unrhyw blant yn teithio i safleoedd eraill ar hyn o bryd.

43. Sefydlwyd Grŵp Llandrillo Menai (GLIM) yn 2012 yn dilyn uno Coleg Llandrillo, Coleg Menai a Choleg Meirion-Dwyfor. Fe'i adnabyddir fel y corff addysg bellach mwyaf yng Nghymru gyda lleoliadau dysgu yn siroedd Ynys Môn, Gwynedd, Conwy a Dinbych. Mae'n cyflogi 2,000 o staff ac yn darparu cyrsiau i oddeutu 27,000 o fyfyrwr. Cynigir dewis eang o gyrsiau academiaidd a galwedigaethol mewn mwy na 35 pwnc maes.
44. Mae GLIM yn cynnig y dewis mwyaf o gyrsiau Safon Uwch yng ngogledd Cymru. Gellir dewis o blith 40 pwnc SU/UG ac mae modd astudio yn llawn amser neu'n rhan-amser. Lleolir y campysau Safon Uwch ym Mangor, Dolgellau, Pwllheli, Llandrillo-yn-Rhos a Chweched Y Rhyl. Niferoedd myfyrwr addysg gyffredinol yn 2018/19 oedd 238 yng Ngholeg Meirion-Dwyfor (Pwllheli a Dolgellau) a 59 yng Ngholeg Menai (Bangor).
45. Mae dysgwyr ôl-16 Ysgol Botwnnog ym Mhen Llŷn, Ysgol Glan y Môr ym Mhwillheli ac Ysgol Eifionydd ym Mhorthmadog yn dueddol o ddewis astudio yng Ngholeg Meirion-Dwyfor Pwllheli ar gyfer cyrsiau Lefel 3 / galwedigaethol. Mae dysgwyr ôl-16 Ysgol Ardudwy, Ysgol y Moelwyn, Ysgol Bro Idris ac Ysgol Uwchradd Tywyn yn dueddol o ddewis astudio yng Ngholeg Meirion-Dwyfor Dolgellau ar gyfer cyrsiau Lefel 3 / galwedigaethol. Mae cyrsiau ym myd amaeth a choedwigaeth yn cael eu darparu yng Ngholeg Meirion Dwyfor Glynlifon ger Caernarfon.
46. Yng Ngholeg Meirion-Dwyfor cynigir 27 o gyrsiau Lefel A yn safleoedd Dolgellau a Phwllheli, ac ystod o gyrsiau galwedigaethol. Ceir darpariaeth fideo gynadleda rhwng campysau Pwllheli a Dolgellau. Yng Ngholeg Menai, ceir arlwy galwedigaethol a pheth darpariaeth Lefel A. Mae'r safle yn cynnig dewis o gyrsiau technolegol, er nid yw'r ddarpariaeth mor eang a Choleg Meirion-Dwyfor oherwydd darpariaeth ysgolion Arfon.

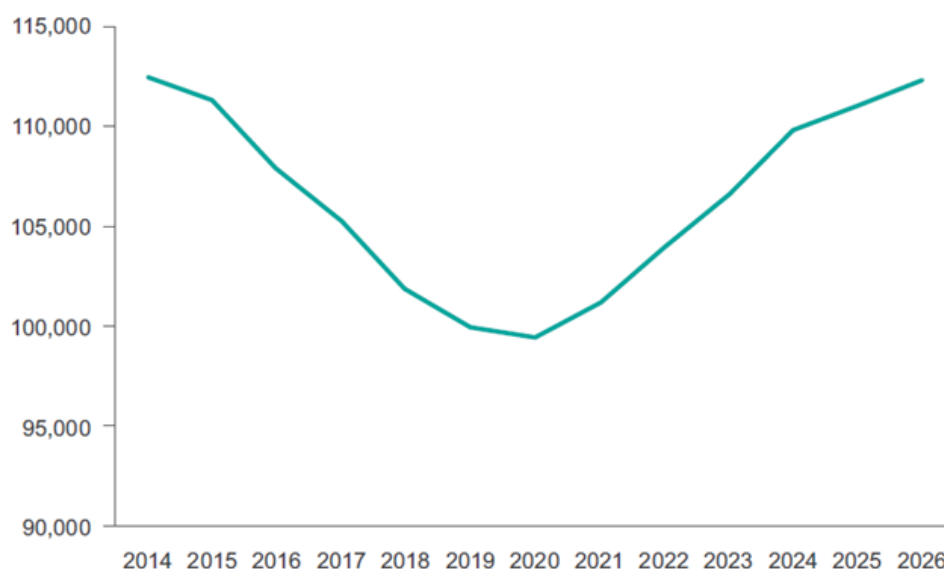

Rhan 3: Addysg ôl-16 Arfon

47. Wrth ystyried y ffactorau allweddol, mae angen sicrhau bod y ddarpariaeth nid yn unig yn datrys heriau gweithredol sydd eisoes wedi eu hadnabod, ond hefyd yn adeiladu strwythur strategol ar gyfer ôl-16 i'r hir dymor. Mae'r prif ffactorau er mwyn sicrhau darpariaeth effeithlon a hyfyw ar gyfer y dyfodol wedi eu cynnwys yn yr adran hon, gan hefyd nodi barn rhan-ddeiliaid ynglŷn â'u profiadau o'r drefn bresennol.
48. Comisiynwyd Cwmni Iaith Cyf. gan yr Adran Addysg i gasglu tystiolaeth trwy gynnal cyfweiliadau â grwpiau ffocws gyda dysgwyr a myfyrwyr, rhieni, ac arweinwyr ysgolion uwchradd a cholegau. Gosodwyd trywyddau'r ymchwil a phenderfynwyd ar y cwestiynau i'w gofyn yn y cyfweiliadau ac yn yr holiaduron yn dilyn mewnbwn gan swyddogion yr Adran Addysg. Cyflawnwyd y gwaith rhwng Rhagfyr 2018 ac Ebrill 2019.

Niferoedd disgyblion chweched dosbarth

49. Mae'r niferoedd 16 i 18 mlwydd oed yng Nghymru wedi gostwng yn gyson ers 2014, gydag 11.6% o ostyngiad yn y niferoedd erbyn 2020. Mae hyn wedi golygu bod lleihad ar gyfer y boblogaeth 16 -18 wedi arwain at ostyngiad yn y nifer sydd wedi bwydo'r drefn ôl-16 dros y blynyddoedd diwethaf. Fodd bynnag, disgwylir i'r niferoedd gyrraedd yn ôl i lefel 2014 yn 2026, gyda'r sefyllfa yng Ngwynedd yn agos i'r cyfartaledd cenedlaethol.

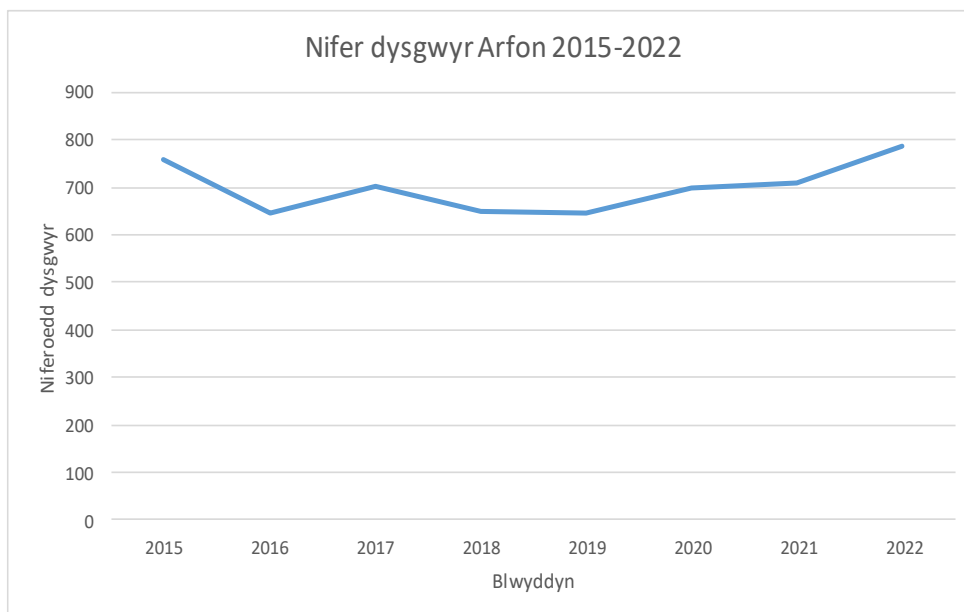
50. Yn bresennol, mae 647 o ddysgwyr yn y chweched dosbarth (Blynyddoedd 12 ac 13) yn ysgolion uwchradd Arfon (*Medi 2019*), gyda dros ddau draean o'r dysgwyr yn astudio unai yn Ysgol Friars (229 disgybl), Ysgol Syr Hugh Owen (118 disgybl) neu yn Ysgol Brynrefail (117 disgybl).

Niferoedd Disgyblion Chweched Dosbarth Ysgolion Arfon (Medi 2019):

Ysgol	Bl. 12	Bl. 13	Cyfanswm
Friars	119	100	219
Syr Hugh Owen	71	47	118
Brynrefail	66	51	117
Dyffryn Nantlle	31	27	58
Tryfan	52	27	79
Dyffryn Ogwen	27	29	56
Cyfanswm	366	281	647

Ffynhonnell: Cyfrifiad Medi 2019

51. Mae gostyngiad wedi bod yn y niferoedd sydd yn mynychu addysg chweched dosbarth yn ysgolion Arfon, gydag oddeutu cant yn llai o ddysgwyr ar hyn o bryd o gymharu â niferoedd 2015. Serch hynny, mae rhagamcanion ar gyfer cyfanswm dysgwyr dros y tair blynedd nesaf yn dangos cynnydd yn y niferoedd o ddysgwyr, lle rhagwelir y bydd 844 o ddysgwyr chweched dosbarth yn ysgolion Arfon erbyn Medi 2022.

52. Yn seiliedig ar dystiolaeth hanesyddol, mae'r Llywodraeth wedi adnabod bod angen o leiaf 150 o ddysgwyr (ar draws Blynnyddoedd 12 a 13) fel lleiafswm er sicrhau chweched dosbarth hyfyw. Wrth ystyried sefyllfa ysgolion Arfon, dim ond Ysgol Friars sy'n cyrraedd y trothwy hwn, gydag Ysgol Dyffryn Ogwen, Ysgol Dyffryn Nantlle ac Ysgol Tryfan ymhell o dan 150 o ddysgwyr.

53. Mae Gwynedd yn sir wledig gyda demograffeg o boblogaeth sy'n byw mewn pentrefi neu drefi bychan. Mae'n her barhaus i sicrhau dewis eang mewn ysgolion unigol lle mae niferoedd dysgwyr ar gyfer rhai pynciau yn isel. Mae'r trefniant ers sefydlu'r Consortiwm Addysg ôl-16 Gwynedd ac Ynys Môn wedi cynorthwyo gyda'r nod o geisio cynyddu'r nifer o bynciau sydd ar gael i ddysgwyr mewn ysgolion unigol yn Arfon.
54. Mae'r colegau a'r ysgolion uwchradd yn Arfon trwy drefniadau'r Consortiwm yn llwyddo i gyfarch y gofyn i gynnig 30 o bynciau yn unol â'r Mesur. Mae'r drefn bartneriaethol wedi golygu bod pob ysgol beth bynnag yw maint eu darpariaeth chweched dosbarth yn gallu cynnig y 25 pwnc Safon Uwch a 5 pwnc BTEC Lefel 3 sy'n cyrraedd y 30 pwnc sy'n ofynnol i bob ysgol ei chyfarch. Yn ogystal, mae trefniadau presennol yn golygu fod gan ysgolion uwchradd Arfon yr hawl i gynnig y pynciau craidd, sef Bioleg, Cemeg, Ffiseg, Mathemateg, Cymraeg a Saesneg eu hunain.
55. Serch hynny, ceir amrywiaeth sylweddol yn y dewis o un coleg ac ysgol i'r llall:
- Mae Grŵp Llandrillo Menai yn symud i gyfeiriad sefydlu canolfannau arbenigol yn Arfon/Môn, gyda darpariaeth Coleg Meirion Dwyfor yn cynnig arlwy mwy cyffredinol
 - Mae rhai ysgolion uwchradd yn Arfon yn gallu cynnig pynciau heb gymorth gan drefniadau'r Consortiwm tra bod ysgolion uwchradd eraill yn fwy dibynnol ar y cyrsiau partneriaeth er mwyn gallu cynnig 30 pwnc
 - Mae Ysgol Godre'r Berwyn â dewis cyfyngedig o gyrsiau ôl-16, ac yn methu cynnig 30 pwnc heb bartneriaeth gyda Choleg Meirion Dwyfor.
56. Nid yw maint y chweched o reidrwydd yn cyfateb i'r nifer o bynciau a gynhigir ymhob sefydliad.

Ysgol	Niferoedd	Nifer y pynciau a gynigiwyd yn fewnol 2018/19
Brynrefail	117	13
Dyffryn Nantlle	58	10
Dyffryn Ogwen	55	11
Friars	219	23
Tryfan	81	11
Syr Hugh Owen	118	16

57. Er hyn, mae'r nifer o ddysgwyr sydd yn mynychu cyrsiau allanol wedi eu ffrwyno gan ffactorau megis:
- canllawiau ysgolion unigol ar ganiatáu un pwnc allanol yn unig y disgybl,
 - ymarferoldeb teithio o'r fam ysgol i rai o'r cyrsiau allanol,
 - cyfrwng iaith y cyrsiau allanol,
 - nifer llai o gyrsiau mewnol ar gael mewn rhai ysgolion.

Mae hynny wedi arwain at dri chwarter dysgwyr B12/13 Arfon yn dewis cyfuniad o bynciau mewnol yn unig – yn ymarferol, mae hyn yn golygu gall bod eu gwir ddewis o gyrsiau yn llai na'r cyfanswm o dros 30 cwrs sydd yn cael eu darparu drwy'r trefniadau cydweithio.

Barn rhieni, dysgwyr ac arweinwyr am y dewis cwricwlwm ôl-I 6

58. Yn yr ysgolion lle ceir colofnau dewis pynciau ar gyfer dewis cyrsiau Safon Uwch, sonia rhai dysgwyr am wrthdaro gan fod eu pynciau dewisiol yn yr un golofn. Roedd y mwafrif llethol o ddysgwyr yn y grŵp ffocws wedi gallu dewis y pynciau yr oeddynt yn ei ddymuno er bod rhai rhwystrau yn bennaf oherwydd yr angen i deithio i leoliad arall neu oherwydd y niferoedd a ddymunai ddilyn y cwrs.

“Buaswn wedi dewis un pync mewn ysgol wahanol ond roedd mynd i ysgol wahanol yn ormod.”

“Wedi peidio gwneud pync am nad oeddwn yn gallu ei wneud yn yr ysgol.”

Dywedodd y dysgwyr bod digon o ddewis o gyrsiau gydag ambell eithrad,

“No state school in the area offered Economics.”

“Rydym am weld mwy o amrywiaeth o gyfleoedd i ddysgwyr, ac am iddynt fedru symud yn ddirwystr rhwng gwahanol rannau o’r sector.”

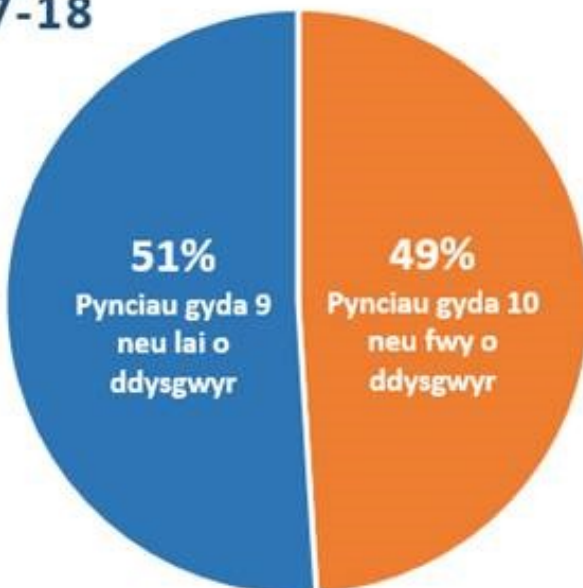
Kirsty Williams AC - Y Gweinidog Addysg

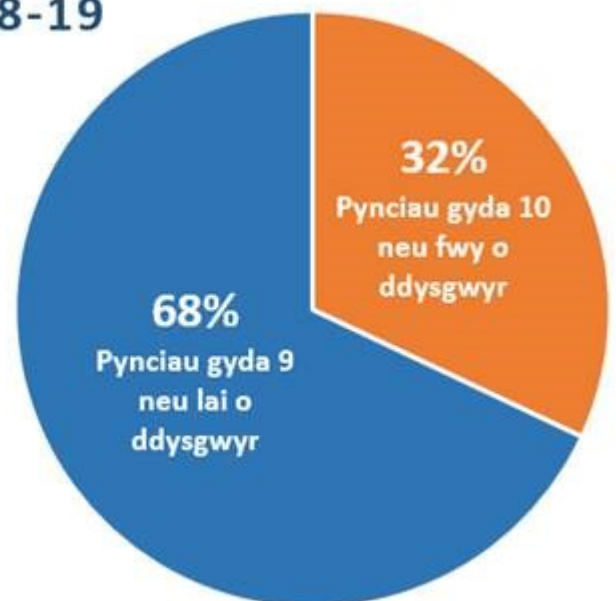
Llywodraeth Cymru
Welsh Government

59. Yn genedlaethol ar gyfartaledd ceir 11 neu 12 o ddysgwyr mewn dosbarth Safon Uwch mewn chweched dosbarth, ond mewn rhai chweched dosbarth mae'r nifer yn sylweddol is. Mewn cymhariaeth, ar gyfartaledd ceir deunaw neu fwy o ddysgwyr mewn dosbarth Safon Uwch yng ngholegau Addysg Bellach a cholegau chweched dosbarth.
60. Yn gyllidol, ystyrir bod angen lleiafswm o 9 o ddysgwyr i sicrhau y bydd pwnc ôl-16 yn hyfyw. Felly, bydd yn her i bob chweched dosbarth sydd â nifer o ddsbarthiadau gyda llai na 9 o ddysgwyr i redeg cyrsiau effeithlon o fewn y gyllideb sydd ar gael iddynt i ddarparu addysg ôl-16. Gall hyn olygu pwysau ar gyllidebau blynyddoedd 7-11 i gynnal niferoedd bychan mewn dosbarthiadau yn y chweched dosbarth.
61. Yn sgil y ffaith bod holl ysgolion uwchradd Arfon â'r hawl i gynnig isafswm o 6 phwnc craidd Safon Uwch, golyga hyn bod rhai pynciau yn cael eu cynnal gyda llai na 9 o ddysgwyr ynddynt ar hyn o bryd.
62. Yn 2017/18 roedd 51% o ddsbarthiadau pynciau craidd Safon Uwch yn Arfon gyda 9 neu lai o ddysgwyr ynddynt. O fewn blwyddyn, gwelir bod canran y dosbarthiadau sydd â 9 neu lai o ddysgwyr wedi cynyddu'n sylweddol. Yn 2018-19, roedd 68% o'r holl gyrsiau craidd gyda 9 neu lai o ddysgwyr, mae hyn yn gynydd o 17% ers 2017-18.

2017-18

2018-19

Barn rhieni, dysgwyr ac arweinwyr am y gefnogaeth dewis ôl-16

63. Wrth drafod y trefniadau pontio o addysg cyn-16 i addysg ôl-16 a chyngor ynglŷn â dewis cyrsiau, roedd profiadau'r dysgwyr yn debyg yn y mwyafrif o'r ysgolion.

“Cyngor cryf gan athrawon a theulu i ddewis pynciau roeddwn yn eu mwynhau yn ogystal â rhai roeddwn yn dda ynddynt.”

“Wedi cael rhywfaint o gyngor gan yr ysgol - athrawon ac ati ond dim digon yn fy marn i. Roeddwn yn dibynnu lot ar brofiadau blaenorol pobl oedd wedi astudio pynciau yn y gorffennol yn hytrach na ysgol.”

“Fy uchelgais yw datblygu system addysg a hyfforddiant ôl-orfodol i Gymru sy'n hawdd i'n dysgwyr ei thramwyo ac sy'n cefnogi ein gallu i gystadlu yn y dyfodol ar lwyfan y byd.”

Kirsty Williams AC - Y Gweinidog Addysg

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

64 Mae Cyngor Gwynedd wedi gosod y nod o welliant parhaus, cysondeb mewn safonau addysg a mynediad at arbenigwyr pwnc fel rhan o'r ddarpariaeth ôl-16 yn y sir.

65. **Yn genedlaethol, mewn ysgolion 11-18, adroddir am fesurau cyrhaeddiad addysgol a deilliannau chweched dosbarth o ran:**

- **Lefel 3:** Faint o ddysgwyr sy'n cyflawni trothwy lefel 3 (2 gymhwyster Safon Uwch neu gyfwerth ar raddau A*-E)
- **3 A*-C:** Faint sy'n ennill 3 gradd A*-C ar lefel Safon Uwch (neu gymhwyster cyfatebol) ar ôl cofrestru ar gyfer o leiaf 2 Safon Uwch (neu gymhwyster cyfatebol).
- **3 A*-A:** Faint sy'n ennill 3 gradd A*-A ar lefel Safon Uwch (neu gymhwyster cyfatebol) ar ôl cofrestru ar gyfer o leiaf 2 Safon Uwch (neu gymhwyster cyfatebol).

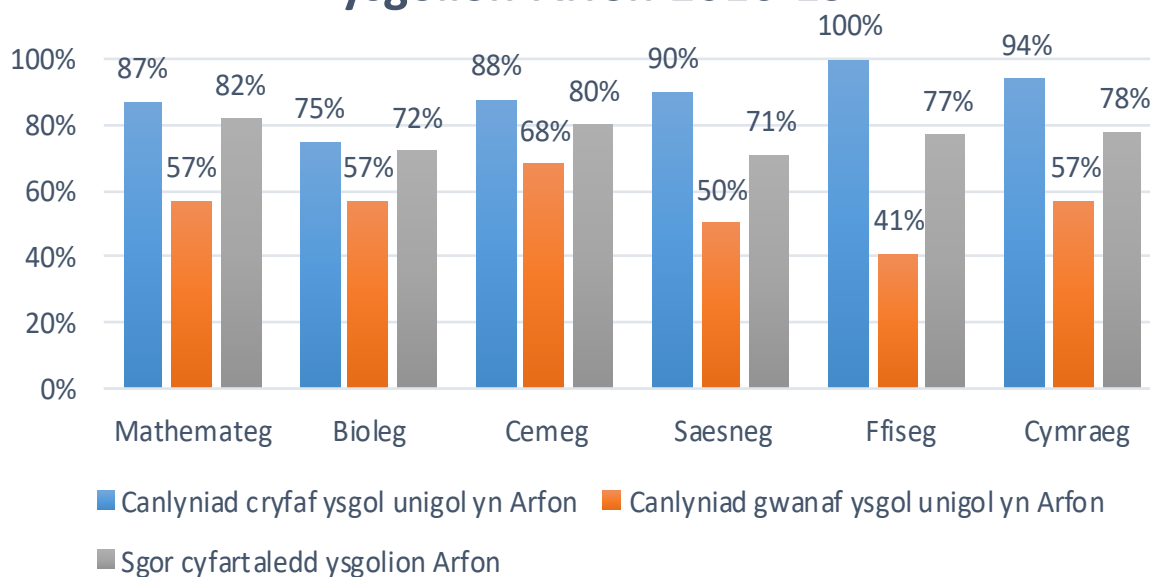
		2016/17	2017/18	2018/19
% a gofrestrodd ar gyfer o leiaf 2 Safon Uwch ac a gyflawnodd 3 gradd A*- A	Ysgolion Uwchradd Arfon	12.5	14.3	13.8
	Cymru	10.5	13.4	13.2
% a gofrestrodd ar gyfer o leiaf 2 Safon Uwch ac a gyflawnodd 3 gradd A*- C	Ysgolion Uwchradd Arfon	62.2	60.6	61.7
	Cymru	54.7	57.9	58.4
% a gyrhaeddodd trothwy Lefel 3	Ysgolion Uwchradd Arfon	97.9	97.5	97.5
	Cymru	97.1	97.3	97.9

66. Mae'r gyfundrefn sy'n bodoli wedi arwain at amrywiaeth ym mherfformiad pynciau unigol mewn rhai ysgolion. Un ffactor allanol ychwanegol a all gael effaith ar ganlyniadau yw'r nifer o ddysgwyr sy'n derbyn gwersi preifat yn ychwanegol i'r ddarpariaeth a geir iddynt yn yr ysgolion. Wrth edrych ar gyfartaledd canlyniadau'r holl ysgolion dros gyfnod o dair blynedd mae'n bosibl gweld amrywiaeth ar draws ysgolion.

	Niferoedd 16-19	A*-A	A*-C	D-E	A*-E
Mathemateg	233	105 (45%)	190 (82%)	37 (15%)	227 (97%)
Bioleg	187	46 (25%)	132 (72%)	53 (27%)	185 (99%)
Cemeg	191	69 (36%)	152 (80%)	34 (17%)	187 (97%)
Saesneg	144	24 (17%)	106 (71%)	38 (29%)	144 (100%)
Ffiseg	131	43 (33%)	99 (77%)	27 (21%)	128 (98%)
Cymraeg	158	37 (23%)	123 (78%)	35 (22%)	158 (100%)

67. Fel y dangosir yn y graff sydd ar y dudalen nesaf, ceir gwahaniaethau amlwg yn y nifer o ddysgwyr ar draws yr ysgolion yn Arfon sydd yn derbyn graddau A*-C yn y pynciau craidd.

Canlyniadau ôl-16 A*-C pynciau craidd ysgolion Arfon 2016-19

Mathemateg: Dros gyfnod treigl o 3 blynedd, mewn pedwar allan o'r chwe ysgol yn Arfon llwyddodd 40% o'r holl ddysgwyr i dderbyn graddau A*-A. Ymhob ysgol yn Arfon namyn un llwyddodd dros 70% o'r dysgwyr dderbyn graddau A*-C. Ar gyfartaledd dros Arfon llwyddodd 97% o'r holl ddysgwyr dderbyn graddau A*-E.

Bioleg: Dros gyfnod treigl o 3 blynedd, mewn pedwar allan o'r chwe ysgol yn Arfon llwyddodd yr holl ddysgwyr i ennill graddau A*-E. Ar gyfartaledd llwyddodd 25% o'r holl ddysgwyr dderbyn graddau A*-A, gyda 99% o'r holl ddysgwyr yn derbyn graddau A*-E. Dros gyfnod treigl o 3 blynedd gwelir amrywiaeth yn y nifer ddaru sefyll y pwnc o un ysgol i'r llall, gydag 81 wedi sefyll arholiadau yn y pwnc mewn un ysgol, a dim ond 8 wedi sefyll arholiad yn y pwnc mewn ysgol arall.

Cemeg: Dros gyfnod treigl o 3 blynedd, gwelir amrywiaeth yng nghanlyniadau Cemeg ar draws yr ysgolion yn Arfon, gydag amrywiaeth o 14% i 55% o ddysgwyr yn derbyn graddau A*-A yn yr ysgolion. Llwyddodd yr holl ddysgwyr mewn pum allan o'r chwe ysgol yn Arfon i gael graddau A*-E dros gyfnod treigl o 3 blynedd.

Saesneg: Dros gyfnod treigl o 3 blynedd, bu i 144 o ddysgwyr yn Arfon sefyll arholiadau Saesneg, gyda 17% o'r rheiny yn derbyn graddau A*-A. Mewn dwy ysgol bu i lai na 4% o'r dysgwyr dderbyn graddau A*-A. Er bod holl ddysgwyr yn ysgolion Arfon wedi llwyddo i dderbyn graddau A*-E, roedd 29% wedi derbyn graddau D-E.

Ffiseg: Dros gyfnod treigl ar gyfartaledd, llwyddodd 33% o'r holl ddysgwyr yn Arfon gael graddau A*-A, a 77% o'r holl ddysgwyr gael graddau A*-C. Er y llwyddiannau hyn, mae amrywiaeth yng nghanlyniadau'r pwnc yma ar draws ysgolion Arfon.

Cymraeg: Dros gyfnod treigl o 3 blynedd, llwyddodd 40% o ddysgwyr mewn un ysgol yn Arfon i dderbyn graddau A*-A, tra bod 33% o ddysgwyr mewn ysgol arall yn Arfon wedi derbyn graddau D-E. Yn gyffredinol llwyddodd 100% o'r holl ddysgwyr yn ysgolion Arfon dderbyn graddau A*-E, gyda 78% yn derbyn graddau A*-C a 22% yn derbyn graddau D-E.

Nid yw tynnu cwrs sy'n tanberfformio neu gwrs nad ydyw yn hyfyw o gynnig yr ysgol honno o reidrwydd yn galluogi'r ysgol i wneud arbedion gan fod staff o bosibl yn gyflogedig ar draws yr ysgol ac yn dysgu mwy nag un pwnc. Yn ogystal, os na fyddai'r ysgol yn cynnig y pwnc ar gyfer dysgwyr byddai rhaid talu ysgol arall i ddarparu'r cwrs ar eu cyfer.

Sicrhau darpariaeth dwyieithog cynhwysfawr

68. Yn unol â Pholisi Iaith Addysg Gwynedd, ym mwyafrif ysgolion uwchradd Arfon mae'r cyrsiau ôl-16 ar gael yn y Gymraeg neu'n ddwyieithog, ar wahân i Ysgol Friars, lle Saesneg yw cyfrwng iaith y ddarpariaeth ôl-16. Yng ngweddill yr ysgolion uwchradd, o'r dystiolaeth sydd wedi dod i law hyd yma, awgrymir y rhoddir dewis agored i'r dysgwyr ym mha iaith y dymument astudio eu cyrsiau Safon Uwch, gyda nifer yn dewis astudio'r Gwyddorau a Mathemateg drwy gyfrwng y Saesneg, ond gyda pheth defnydd o'r Gymraeg yn y gwersi.
69. O ran darpariaeth Coleg Meirion Dwyfor, safleoedd Pwllheli a Dolgellau, nodwyd bod yr holl bynciau Safon Uwch ar gael yn y Gymraeg neu'n ddwyieithog, gyda chapasiti'r staff yn caniatáu bod 90% o'r cyrsiau ar gael yn ddwyieithog. Nid oes darpariaeth Safon Uwch cyfrwng Cymraeg yng Ngholeg Menai (Bangor) fodd bynnag, gan fod y ddarpariaeth Safon Uwch yno yn gyfyngedig, a rhag tanseilio darpariaeth Gymraeg ysgolion uwchradd Arfon (a Môn).
70. Cydnabyddir bod diffyg adnoddau Cymraeg ar gyfer cyrsiau ôl-16 yn gyffredinol a bod hynny'n rwystr i gyfrwng y ddarpariaeth ac i'r dysgwyr ddewis astudio drwy gyfrwng y Gymraeg. Nodwyd hefyd bod rhai cyrff dyfarnu yn Lloegr ac felly nad oes modd astudio rhai cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Barn rhieni, dysgwyr ac arweinwyr am gyfrwng iaith y dysgu

71. Barn y dysgwyr am y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg:

“Ni chefais gyngor i’w wneud drwy’r Gymraeg ond rwyf yn gwneud fy nghyrsiau drwy’r Gymraeg.”

“Dydy’r athrawon ddim yn annog naill ffordd na’r llall heblaw am bynciau mathemategol a gwyddonol ble maen nhw’n ffafrio Saesneg.”

72. Ymysg y rhesymau dros ddewis dilyn cyrsiau yn Gymraeg mae:

“Wedi aros yn Gymraeg drwy gydol yr ysgol, ddim yn mynd i newid ffordd o fyw gyda tasgau.”

“Drwy’r Gymraeg dwi’n llwyddo orau ond mae diffyg adnoddau Cymraeg.”

73. Ymysgu y rhesymau dros astudio drwy’r Saesneg mae:

“Dewisais ddilyn y rhan fwyaf o fy mhynciau yn Saesneg oherwydd mae mwy o adnoddau ar gael ac mae angen gwybod y termau gwyddonol yn Saesneg er mwyn mynd i’r brifysgol. Trafod yn Gymraeg oherwydd dyna sy’n naturiol.”

Sicrhau adnoddau priodol

Sefyllfa ariannol cenedlaethol

74. Mae'r sefydliadau addysg bellach a chweched dosbarth mewn ysgolion yn cael eu cyllido mewn ffyrdd gwahanol. Mae'r colegau yn derbyn eu dyraniad cyllidol yn uniongyrchol gan Lywodraeth Cymru, gyda dyraniad ar gyfer chweched dosbarth mewn ysgolion yn cael ei ddsbarthu gan Lywodraeth Cymru i awdurdodau lleol yn flynyddol, sydd yna'n trosglwyddo'r cyllid i ysgolion unigol. Ers 2015-16, mae dyraniadau cyllidol ar gyfer colegau addysg bellach a chweched dosbarth wedi eu pennu o dan y Fframwaith Cynllunio ac Ariannu ôl-16 newydd, a ddisodlodd yr hen System Gynllunio ac Ariannu Cenedlaethol (NPFS) blaenorol.

Sefyllfa cyllidol lleol

75. Mae maint y grant ôl-16 yng Ngwynedd yn amrywio'n sylweddol ar draws yr ysgolion unigol, yn bennaf yn unol â niferoedd dysgwyr Blwyddyn 12/13 a nifer y pynciau y mae pob dysgwr yn eu hastudio – o £294,990 i £848,216. Fel canlyniad, mae'r cyllid yn cael effaith sylweddol ar allu rhai ysgolion i gynnal darpariaeth briodol ac i gynladwyedd cyllidol y chweched dosbarth.
76. Gall yr amrywiaeth yng nghyfanswm niferoedd B12 a B13 ar draws yr ysgolion unigol (rhwng 50 a 206) amharu'n sylweddol ar gynladwyedd cyllidol darpariaeth ôl-16 mewn ysgolion unigol.

77. Mae'r tabl isod yn amlinellu'r ganran mae'r gwersi dysgu ôl-16 yn eu cynrychioli fel canran/nifer o'r cyfanswm gwersi ar draws BI7- BI13 (2018/19) ym mhob ysgol uwchradd yn Arfon.

Nifer Dysgwyr a Cwricwlwm a Staffio	YDO	YB	YDN	YF	YT	YSHO
% dysgwyr blwyddyn 12 ac 13 allan o gyfanswm yr ysgol	12%	16%	17%	16%	16%	14%
Nifer dysgwyr BI12 ac 13	55	115	71	206	67	121
Nifer gwersi BI12 ac 13	88	131	99	321	103	176
Nifer cyfanswm gwersi	635	917	610	1,679	535	1,146
% Cwricwlwm a Staffio gwersi ôl-16	13.9%	14.3%	16.2%	19.1%	19.3%	15.4%

78. Roedd cyfartaledd cyfraniad at gwricwlwm a staffio ôl-16 ysgolion uwchradd Arfon yn 16.6%, gydag amrywiaeth o 13.9% i 19.3%. Gallai unrhyw newid yn y nifer pynciau mewnol a/neu yn nifer y gwersi wythnosol gan ysgol arwain at newid arwyddocaol yn y ganran staffio hon ac felly yng nghynnaladwyedd cyllidol y chweched dosbarth.

Costau cludiant

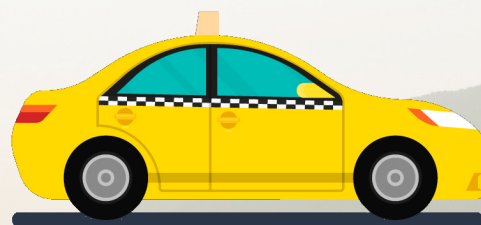
79. Cyfanswm costau cludiant dysgwyr i gyrsiau allanol yw £92,458 sydd yn cynrychioli 2.9% allan o wariant ysgolion ar gyfer eu chweched dosbarth. Mae hyn yn swm eithaf sylweddol o gofio bod y ganran sydd yn mynychu cyrsiau allanol wedi ei gyfyngu ar raddfa amrywiol gan yr ysgolion unigol.

Nifer / % Disgyblion Sydd yn Mynychu Cyrsiau Allanol	ARFON	
	Nifer	%
Mynychu 0 Cwrs Allanol	471	74.2%
Mynychu 1 Cwrs Allanol	146	23.0%
Mynychu 2 Cwrs Allanol	18	2.8%
Mynychu 3 Cwrs Allanol	0	0.0%
Cyfanswm	635	100.0%

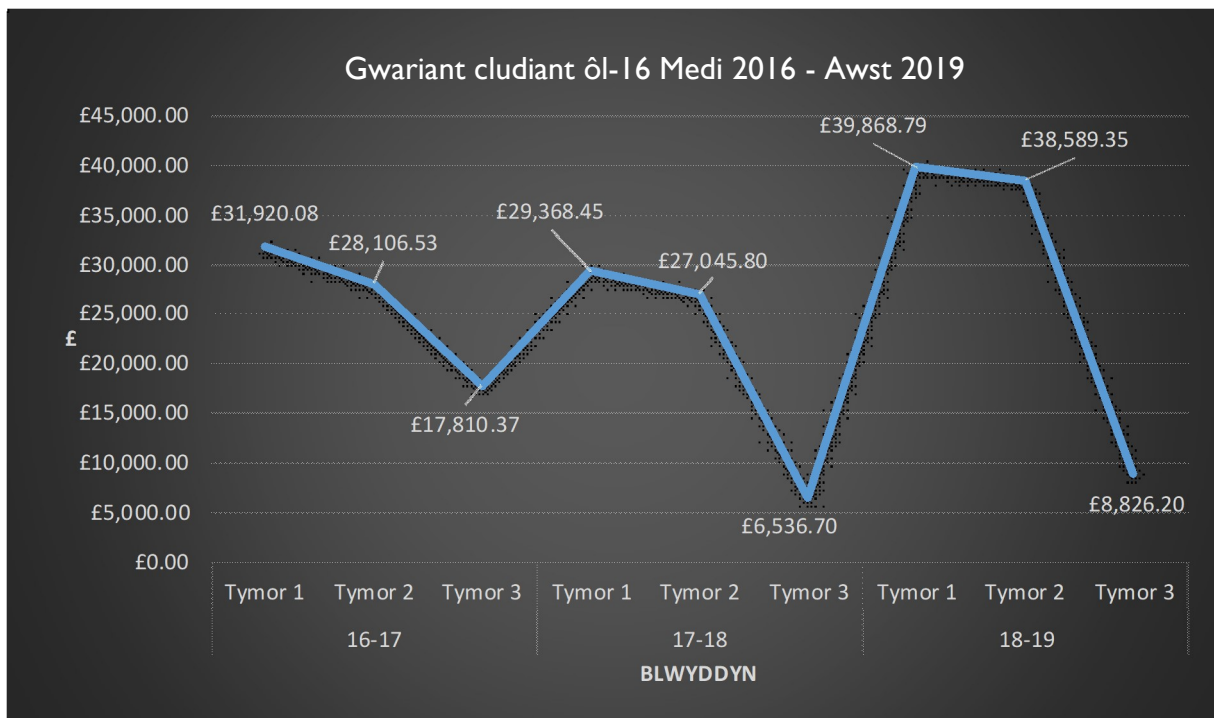
80. Mae nifer y dysgwyr sydd yn mynychu cyrsiau allanol wedi ei ffrwyno gan ffactorau megis canllawiau ysgolion unigol ar ganiatáu un pwnc allanol yn unig y disgybl, ymarferoldeb teithio yn gymharol bell o ambell ysgol i rai o'r cyrsiau allanol, cyfrwng y cyrsiau allanol, nifer llai o gyrsiau mewnol ar gael mewn rhai ysgolion, ayyb. Mae hynny wedi arwain at dri chwarter disgyblion B12/13 Arfon ddim ond yn dewis cyfuniad o bynciau mewnol – mae hynny'n golygu yn ymarferol bod eu gwir ddewis o gyrsiau yn llawer llai na'r cyfanswm o dros 30 cwrs sydd yn cael eu darparu drwy gydweithio.

Tabl costau cludiant blynyddol 2015-19

Blwyddyn	£	Nifer y dysgwyr
2016-17	£77,836.98	258
2017-18	£62,950.95	248
2018-19	£87,284.34	196
Cyfanswm	£228, 072.27	702

81. Mae'r trefniadau cludiant ar hyn o bryd yn caniatáu i'r bartneriaeth addysg ôl-16 ymdopi ag amserlenni trawstoriad o bynciau mewn sawl canolfan addysg. Mae hyn felly'n golygu bod trefniadau cludiant eithaf 'penodedig' yn gallu cael eu llunio ar gyfer teithiau ac anghenion pob dysgwr.
82. Er y llwyddiant i gasglu a chludo tua 234 o ddysgwyr o nifer o wahanol sefydliadau addysg mewn blwyddyn, mae dros 20 o siwrneau yn cael eu canslo yn fisol oherwydd absenoldebau dysgwyr a gwersi yn cael eu canslo am wahanol resymau. Mae hyn yn ei dro yn cael effaith ar awydd cwmnïau tacsis lleol i ymgymryd â'r gwaith, sydd yn cyfyngu'r farchnad ac yn cynyddu costau. Ffactor arall sy'n effeithio ar y broses dendro am y gwaith yw'r cwmp yn angen y dysgwyr i gael eu cludo i wersi yn ystod tymor yr haf bob blwyddyn.
83. Mae unrhyw newid i gynnig darpariaeth addysg sefydliadau addysg unigol yn dueddol o gael effaith ar gostau cludiant ysgol arall. Er enghraifft, os yw ysgol yn cynnig pwnc yn fewnol yn hytrach na danfon eu dysgwyr i ysgol arall, byddai hyn yn golygu costau uwch i'r ysgolion sydd dal angen cludiant i'w dysgwyr fynychu cwrs mewn sefydliad arall.

Barn rhieni, dysgwyr ac arweinwyr am y teithio i sefydliadau addysg arall

84. Dywedodd nifer helaeth o aelodau'r grwpiau ffocws bod digon o ddewis o gyrsiau ar gael iddynt er bod rhai sylwadau nad oes digon o ddewis o fewn yr ysgolion. Mae mwyafrif y sylwadau yn ymwneud ag amser teithio, lleoliadau a materion ymarferol ynghlwm â hynny.

“Un gwendid o ganlyniad i'r teithio yw bod amser gweithio yn cael ei lyncu gan deithio mewn tacsï - does dim cyfle i fwrw ati yn syth wedi gwrs a dim cyfle i feithrin perthynas gyda'r athro a chael mynediad i gefnogaeth y tu allan i wersi. e.e. cwrs Dylunio a Thechnoleg yn Nyffryn Nantlle - byddai'n dda medru gwario mwy o amser yn yr ysgol i weithio ar agweddau ymarferol a defnyddio'r adnoddau yno, ond rhaid dal tacsï!”

Ar y llaw arall mae rhai dysgwyr yn dweud –

“Roedd yr amser teithio i gyd yn rhesymol ac yn ddim mwy na 30 munud bob ffordd.”

85. Mae arweinwyr, dysgwyr a rhai rhieni yn teimlo yn gyffredinol bod digon o ddewis o gyrsiau ar gael o fewn pellter teithio rhesymol. Mae rhai dysgwyr wedi peidio dewis pwnc penodol oherwydd yr angen i deithio i leoliad arall. Mae ambell ddisgybl wedi symud ysgol ar gyfer cyrsiau ôl-16 er mwyn osgoi teithio a gallu dilyn eu holl bynciau mewn un lleoliad.
86. Caiff teithio i leoliad arall ei weld fel gwastraff amser a cholli amser dysgu gan benaethiaid a dysgwyr.

87. Y nod ar gyfer ein huchelgais i ddatblygu cyfundrefn addysg ôl-16 newydd yn y sir yw sicrhau tegwch a chefnogaeth gref i bob dysgwr yng Ngwynedd i lwyddo a gwireddu eu potensial. Y weledigaeth sydd wedi ei leisio yn y ddogfen hon yw sicrhau tegwch yn y dewis o gyrsiau gan ddarparu profiadau dysgu hyblyg a chynaliadwy o ansawdd uchel. Fel canlyniad, bydd ein plant yn datblygu fel dysgwyr annibynnol gyda'r wybodaeth a'r sgiliau cywir i symud ymlaen. Bydd darparu ar gyfer trosglwyddiad effeithiol i addysg ôl-16, gan ddatblygu a chynnal mynediad at ystod eang o lwybrau priodol ar gyfer y dysgwr unigol yn rhan bwysig o'r dasg i sicrhau bod y ddarpariaeth yn esblygu ac yn cyfarch anghenion newydd economi'r dyfodol.
88. Mae'r trosolwg hwn yn ceisio crynhoi sefyllfa bresennol darpariaeth addysg ôl-16 ysgolion uwchradd y sir trwy drefn gynllunio'r Consortiwm, gan amlygu rhinweddau'r drefn honno ac adnabod yr ystyriaethau angenrheidiol er mwyn sicrhau ein bod yn cynnig y ddarpariaeth a'r safonau gorau posibl i'n dysgwyr.
89. Felly, ar sail yr holl ffactorau hyn, dengys ei fod yn amserol i edrych o'r newydd ar y cyfleoedd i wella'r ddarpariaeth, yn arbennig er mwyn cyfarch:
- canlyniadau ac ansawdd y ddarpariaeth sy'n amrywio gan arwain at ddiffyg cysondeb yn y cyfleoedd a'r profiadau a roddir i'r dysgwyr ar draws y sir;
 - grwpiau dysgu bychain mewn nifer o bynciau a diffyg cyfoedion i gyfoethogi'r profiad dysgu, i ba raddau y sicrheir gwir gynnig o 30 o gyrsiau yn sgil cyfyngiadau ymarferol a'r ffrwyno a wneir i'r cynnig gan ysgolion unigol;
 - heriau yn ymwneud â theithio yn cynnwys costau a'r amser addysgol sydd yn cael ei golli; yr angen i sicrhau cyfleoedd i ddysgwyr fanteisio ar y ddarpariaeth o gyrsiau sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn ddwyieithog.
90. I ddechrau ar y gwaith o gynllunio ar gyfer y datblygiadau cenedlaethol yn ymwneud â'r gyfundrefn addysg ôl-16, bwriedir trefnu trafodaethau lleol gyda chynrychiolaeth o ran-ddeiliaid darpariaethau ôl-16 Arfon yn ystod 2020. Bydd cyfle i drafod darpariaeth ardal Meirionnydd o dan brosiect sydd eisoes wedi'i adnabod. Disgwylir i'r trafodaethau gynnwys sut y byddwn yn:
- cefnogi darparwyr i sicrhau addysg gyfoes, gynaliadwy o'r safon uchaf i ddysgwyr,
 - sicrhau cysondeb yn y dewis a'r profiadau dysgu i bobl ifanc,
 - paratoi dysgwyr ar gyfer y cyfleoedd fydd yn deillio o economi'r dyfodol.
 - paratoi cynllun busnes ar gyfer gwella darpariaeth addysg ôl-16 trwy gais at Fand B – Rhaglen Ysgolion 21ain Ganrif hyd at £18m gyda 65% o'r gost wedi'i ariannu gan Lywodraeth Cymru
91. Bydd cyfarfodydd a gweithgareddau yn ceisio canfod y farn yn lleol a datblygu ac adnabod datrysiadau posibl fyddai'n ymateb i'r heriau sy'n wynebu'r ddarpariaeth ôl-16 yn Arfon. Bwriedir trefnu trafodaethau gyda chynrychiolaeth o ran-ddeiliaid berthnasol rhwng mis Mawrth a mis Mehefin 2020.
- Disgwylir wedyn i adroddiad gael ei baratoi ar gyfer Cabinet Cyngor Gwynedd yn nhymor yr Hydref 2020 yn adrodd yn ôl ar ganlyniadau'r trafodaethau hynny.

Mae pob llun neu graffeg a ddefnyddir yn ran o gasgliadau gwefanau '[Freepik.com](https://www.freepik.com)', '[pexels.com](https://www.pexels.com/),' ac 'unsplash.com'.

Maent i gyd yn luniau categori 'hawl rhydd' i'w defnyddio.